

SANATAIDE VARHAISKASVATUKSESSA

Varhaiskasvattajien kokemuksia

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Sosionomi (AMK)

kevät 2023

Tea Korkatti

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Webropol-kyselyn avulla, millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen perhepäivähoitajilla oli sanataiteesta varhaiskasvatuksessa. Lisäksi tarkoituksena oli tuottaa tietoa perhepäivähoitajien kokemuksista lasten osallisuudesta sanataidetta tehdessä sekä sanataiteen hyödyistä ja haasteista lapselle varhaiskasvatuksen toiminnassa. Tavoitteena oli saada tietoa sanataiteen hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksesta saatava tieto auttaa yhteistyötahoa kehittämään ja vahvistamaan tarpeita, joita tutkimuksesta saatiin selville. Yhteistyötahona oli eräs eteläsuomalaisen paikkakunnan varhaiskasvatus.

Tietoperustassa tarkasteltiin seuraavia käsitteitä: varhaiskasvatus, taidekasvatus, lapsen osallisuus ja sanataide. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja aineiston hankintamenetelmänä oli Webropol-kysely. Kyselyyn vastasi seitsemän perhepäivähoitajaa. Aineiston analyysimenetelmänä oli sisällönanalyysi. Tutkimuksen tuloksia vertailtiin aikaisempiin tutkimustuloksiin ja aiheeseen liittyvään kirjallisuuteen.

Tutkimustulosten mukaan perhepäivähoitajat kokivat, että varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti sanataidetta. Lukeminen, kerronta ja lorutus korostuivat vastauksissa. Sanataiteen muodoista mainittiin muun muassa kuvataiteet, musiikki, ilmaisu, erilaiset leikit ja näytelmät. Sanataiteesta koettiin olevan hyötyä lapselle monin eri tavoin ja lapsen osallisuus sekä lapsilähtöisyys näkyivät sanataidetta tehdessä. Sanataiteen hyödyntämisen haasteina koettiin muun muassa eri kulttuuri ja kieli sekä lapsen ikä. Suurin osa perhepäivähoitajista ei ollut saanut sanataidekoulutusta. Tutkimuksesta saatavan tiedon toivotaan hyödyntävän yhteistyötahoa kehittämään ja vahvistamaan sanataiteen koulutuksen tarpeita perhepäivähoitajille.

Avainsanat Varhaiskasvatus, taidekasvatus, sanataide, lapsen osallisuus, varhaiskasvattaja

Social services

Author Tea Korkatti

Subject Literary art in early childhood education. Experiences of early childhood education.

Supervisors Tuomas Tamminen

Abstract

Year 2023

The purpose of the thesis was to explore childminders' experiences with literary art in early childhood education. In addition, the purpose was to produce information about the experiences of childminders regarding children's participation in literary art, as well as the benefits and challenges of literary art for the child in early childhood education. The thesis was implemented in cooperation with the early childhood education services of a community in southern Finland. The information obtained from the thesis will help the cooperation body to develop and address the needs that emerged from the thesis.

The theoretical background examines the following concepts: early childhood education, art education, child participation and literary art. The study was carried out as a qualitative study and the data acquisition method was the Webropol survey. Seven childminders answered the survey. The data analysis method was content analysis. The results of the study were compared with previous research results and literature related to the topic.

According to the results, the childminders felt that early childhood education makes versatile use of literary art. Reading, narration and rhyming were emphasized in the answers. Among the forms of verbal art, visual arts, music, expression, various games and plays were mentioned. Literary art was found to be useful for the child in many different ways, and the child's involvement and child-orientedness were visible when making literary art. Among other things, different culture and language and the age of the child were perceived as challenges in using literary art. Most of the childminders had not received any training in literary art. It is hoped that the information obtained from the thesis will be used by the cooperation body to develop and meet the need for literary art training for childminders.

Keywords Early childhood, art education, literary art, child participation, early childhood educator

Pages 33 pages and appendices 7 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus Suomessa	2
2.1	Taidekasvatus kuuluu varhaiskasvatukseen	3
2.2	Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa	4
3	Sanataidetta varhaiskasvatuksessa ja aikaisemmat tutkimukset sanataiteesta	6
3.1	Satuleikki, Satuseikkailu ja sadutus sanataiteen menetelminä	7
3.2	Kuvataidetta, liikuntaa ja musiikkia sanataiteen menetelminä.....	7
3.3	Aikaisemmat tutkimukset sanataiteesta	9
4	Kvalitatiivisen opinnäytetyön toteutus	11
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	11
4.2	Tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen toteutus.....	12
4.3	Aineistonhankinta Webropolin avulla	12
4.4	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	13
4.5	Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys.....	15
5	Tutkimuksen tulokset	16
5.1	Sanataidetta lasten kanssa	19
5.2	Sanataiteen hyödyt lapselle.....	20
5.3	Sanataiteen hyödyntämisen haasteita	23
6	Tulosten tarkastelu, johtopäätökset ja kehittämissuhteet	24
6.1	Varhaiskasvattajien kokemukset sanataiteesta ja lapsen osallisuudesta sanataidetta tehdessä.....	24
6.2	Sanataiteen haasteet varhaiskasvatuksessa.....	26
6.3	Opinnäytetyön kehittämissuhteet.....	27
7	Pohdinta	28
	Lähteet.....	30

Kuvat ja taulukot

Kuva 1. Oppimisen alueet varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa 2022 (OPH, 2022; s. 38)

Taulukko 1. Varhaiskasvattajien saama koulutus sanataiteesta

Taulukko 2. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen luokat

Taulukko 3. Toisen tutkimuskysymyksen luokat

Liitteet

Liite 1 Seitsemän virkkeen novelli

Liite 2 Kehollinen Minäpuu -harjoittelu

Liite 3 Saatekirje ja Webropol-linkki

Liite 4 Webropol-kysely

Liite 5 Aineistonhallintasuunnitelma

1 Johdanto

Sanataide on varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman perusteita, taidekasvatusta ja pedagogista toimintaa. Tarkoituksena on löytää jokaiselle lapselle sopiva ilmaisun muoto. Lapsella on oikeus tulla kuulluksi, sanoa ja löytää merkityksiä niin kuin hän sen ymmärtää. (Krtusin, 2020; Luokomaa & Mäkinen, 2020) Sanataide on usean eri taiteen- ja tieteenalan menetelmä ja taidemuoto, jossa erilaisten luovien menetelmien avulla vahvistetaan lapsen ymmärrystä kieleen. Mielikuvitus, sanaleikit, kerronta ja lukeminen yhdistettynä musiikkiin, taiteeseen ja draamaan ovat sanataiteen perusta. Sanataidetta voidaan hyödyntää monipuolisesti. Todentuntuista tai mielikuvituksellista tekstiä voidaan ilmaista ja muokata eri tavoin. (OPH, n.d.-a)

Opinnäytetyön aiheen idea tuli siitä, kun olin tekemässä sosionomin opintoihini kuuluvaa mediaprojektia eräässä päiväkodissa, jossa keskusteltiin erilaisista sanataiteen muodoista. Tästä keskustelusta sain ajatuksen tutkia, millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla on sanataiteesta varhaiskasvatuksessa. Tarkoituksena on lisäksi selvittää varhaiskasvattajien kokemuksia lasten osallisuudesta sanataidetta tehdessä ja mitä hyötyä tai haasteita sanataiteesta on lapselle. Tavoitteena on saada tietoa sanataiteen positiivisista ja negatiivisista kokemuksista varhaiskasvatuksessa perhepäivähoitajien kokemuksena. Tutkimuksesta saatava tieto voi hyödyntää yhteistyötahoa kehittämään ja vahvistamaan tarpeita, joita tutkimuksesta saadaan selville.

Opinnäytetyön yhteistyötahona on eräs eteläsuomalaisen paikkakunnan varhaiskasvatus. Tutkimus on kvalitatiivinen ja kyselytutkimus tehdään Webropolilla maaliskuussa 2023 erään eteläsuomalaisen paikkakunnan kunnallisille ja yksityisille perhepäivähoidon varhaiskasvattajille. Opinnäytetyössä käytetään perhepäivähoitajista nimityksiä varhaiskasvattaja, kasvattaja tai aikuinen.

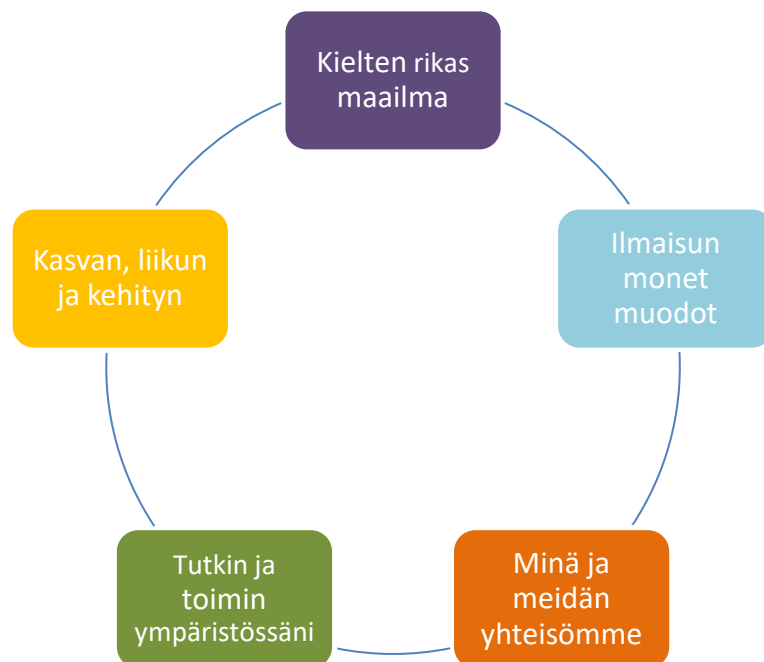
2 Varhaiskasvatus Suomessa

Varhaiskasvatus on 0–6-vuotiaille lapsille tarkoitettu järjestelmä, jossa hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta koostuva arki on suunnitelmallista ja tavoitteellista. Pedagogiikalla on tärkeä osa varhaiskasvatuskokonaisuudessa. Jokaisella lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai avoimessa varhaiskasvatusympäristössä kuntien tai kuntayhtymien järjestämänä toimintana. Kunta tai kuntayhtymä voi ostaa varhaiskasvatuspalveluita muilta toimijoilta, kuten säätiöiltä, yksityisiltä yrityksiltä tai henkilöiltä. Varhaiskasvatuspalveluita käytetään yleensä päivisin, mutta niitä tarjotaan tarvittaessa muinakin vuorokauden aikoina. Toimintaympäristön tulee olla turvallinen, terveellinen, kehittävä ja opettava ottaen inklusiiviset käytänteet ja lapsen tuen tarpeet huomioon. Henkilökuntaa tulee olla riittävästi ja koulutukseltaan pätevää. (Kuusiholma-Linnanmäki ym., 2022, ss. 76–77; OPH, n.d.-b; Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 1–3, § 5, § 10, §13, § 25; Varhaiskasvatuslaki 1183/2021 § 15a–15d) Vuonna 2021 varhaiskasvatuksessa oli lapsia yli 229 000 ja määrällisesti suurin osa lapsista oli päiväkodissa. Varhaiskasvatuksen perhepäivähoidossa oli lapsia alle 11 000, sisältäen kunnalliset ja yksityiset perhepäivähoitajat. Yksityisillä perhepäivähoitajilla oli lapsia yli 2000. Lisäksi ryhmäperhepäivähoidossa oli lapsia alle 4000. (OPH, 2021)

Varhaiskasvatusta ohjaavat ja velvoittavat valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (OPH, 2022, ss. 8–13) Varhaiskasvatuksessa ja sen oppimisympäristöissä tulee ottaa huomioon lapsen etu, kehitystaso ja ikä toimintaa suunniteltaessa ja järjestäessä. Jokainen lapsi otetaan huomioon yhdenvertaisesti ja hän saa tarvittaessa tukea monialaisessa yhteistyössä. Lasta ohjataan toimimaan vastuullisesti ja eettisesti sekä häntä suojataan kiusaamiselta ja muulta vastaavalta toiminnalta. Vuorovaikutustaitoja, toisten kunnioittamista, ryhmässä toimimista kehitetään ja edistetään. Leikkiminen, liikkuminen, taide ja kulttuuriperintö ovat suomalaista pedagogista varhaiskasvatustoimintaa. Lapsen osallisuus päättää omista asioistaan varmistetaan varhaiskasvatuslaissa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 2–4, § 10) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH 2014, 31–38; OPH, 2022, ss. 29–30, 38–39, 42) mukaan laadukkaassa ja pedagogisessa varhaiskasvatuksen toiminnassa huomioidaan inklusiivinen toteutus tarvittaessa erityispedagogisin keinoin. Varhaiskasvatus on laaja-

alaista ja kokonaisvaltaista pedagogista toimintaa. Varhaiskasvatuksen toiminnassa on erilaisia lähtökohtia, kuten oppimisen alueet. Oppimisen alueisiin (Kuva 1) kuuluu viisi aluetta: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni, kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueita yhdistellään keskenään varhaiskasvatuksen toiminnassa ja annetaan lapsille mahdollisuus erilaisiin kokemuksiin. Oppimisen alueiden tavoitteelliset sisällöt ohjaavat varhaiskasvattajien ja lasten suunnittelua toiminnassa. Varhaiskasvattajat huolehtivat pedagogiikan olevan sopivaa varhaiskasvatuksessa oleville lapsille sekä heidän kehitykselleen.

Kuva 1. Oppimisen alueet varhaiskasvatussuunnitelmien perusteissa 2022 (mukaillen OPH, 2022; s. 38).

2.1 Taidekasvatus kuuluu varhaiskasvatukseen

Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa voi olla suunniteltua tai spontaania toimintaa. Lapsi saa toteuttaa itseään musiikin, käsitöiden, kuvallisen, kehollisen tai sanallisen ilmaisun kautta tai niitä yhdistelemällä. Lorut, laulut, musiikin kuunteleminen, soittimien kokeilu, liikkuminen musiikin mukana, piirtäminen sekä monet muut ilmaisun muodot kuuluvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. (OPH, 2022, ss. 44–46) Lapsi ilmaisee elämänsä sekä hahmottaa maailmaansa leikin kautta, joten taidepedagogiikkaan liittyy usein leikki. Lapsen leikit

syntyvät muun muassa kokemuksista, mielenkiinnon kohteista sekä tunteiden vaikutuksista. Leikissä ja taiteessa lapsi voi ilmaista itseään sekä tehdä tulkintoja. Leikin ja taiteen voi yhdistää esimerkiksi satujen, lorujen, draaman tai erilaisten roolien kautta. Satuja voidaan muokata uudestaan leikkiin sopivaksi. Lapsi voi kokeilla erilaisia rooleja, erehtyä ja kokeilla uudestaan. Samalla lapsi oppii itsesäätelytaitoja sekä toisten huomioimista. Varhaiskasvatuksessa on turvallista kokeilla erilaisia ilmaisun muotoja kasvattajan tukiessa. (Ruokonen, 2020, s. 15)

Taidekasvatus on laaja-alaista kulttuurin ja sivistyksen tehtävää, jossa moniaistisuus, ilmaisu, luovuus ja kokemuksellisuus hyödyntävät ja rikastuttavat varhaiskasvatusta. Taide auttaa ymmärtämään ja arvostamaan eri taustoista tulevia ihmisiä. Lapselle taiteellinen ilmaisu ja toiminta vahvistaa itsetuntemusta ja mielikuvitusta sekä lisää fyysisiä, sosiaalisia, emotionaalisia, kognitiivisia taitoja ja vahvuuksia. Varhaiskasvatukseen on tärkeä luoda puitteet sille, että lapselle annetaan mahdollisuus oma-aloitteeseen luovuuteen ja taiteeseen. Kasvattajan sensitiivisyys kulttuuriin, erilaisiin taidemuotoihin ja yhteistyötahoihin on tärkeää. Taidekasvatuksen merkitys ei ole vain tässä hetkessä, vaan sen katsotaan olevan lapselle myös tulevaisuutta varten. Se vahvistaa lapsen kielellistä kehitystä, kouluvalmiuksia, keskittymiskykyä ja lisää mielihyvää niin lapselle itselleen kuin muillekin. Varhaiskasvatuksen taidekasvatuksella on tarkoitus, että jokainen lapsi saa kokea elämyksellisyyttä, erilaisia kokemuksia ja ilmaista itseään eri tavoin. (Ruokonen, 2020, ss. 6–9)

2.2 Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa

Nivalan ja Rynnäsen (2019, ss. 287–290) mukaan osallisuus tarkoittaa ihmisen ja yhteisön välistä suhdetta. Osallisuus toteutuu, kun suhteen kolme osa-aluetta täyttyvät, eli ihminen on osa yhteisöä, toimii osana yhteisöä ja kokee olevansa osa yhteisöä. Suhteen kokeminen merkityksellisenä toteutuu, kun ihmisen saavuttaa tunteen kuuluvansa yhteisöön ja vaikuttaa asioihin. Varhaiskasvatuksessa lapsella on oikeus ilmaista itseään ja kertoa mielipiteensä, mutta myös kuunnella toisten ajatuksia. On tärkeää, että lapsi tulee kohdatuksi ja kuulluksi ja hän saa päättää hänelle tärkeistä asioista. Lapsi ei aina ilmaise itseään sanallisesti vaan ilmeiden ja toiminnan muodossa. Tilanteet voivat vaatia

keskusteluita, neuvotteluita, äänestyksiä tai muita tapoja. Kasvattajalla voi olla esimerkkejä, mutta hän antaa lapsille tilaa suunnitella asioita. Kasvattajien on tärkeää kuunnella tai ymmärtää jokaisen lapsen ajatus sekä kertoa valinnoista. Tarkoitus ei ole, että jokaisen lapsen toive toteutuu vaan demokratia toteutuu. (Kangas ym. 2021, ss. 76–78, 91–92; Turja, 2020, ss. 45–46)

Inkluusio varhaiskasvatuksessa ylläpitää ja edistää lapsen osallisuutta. Kasvattajat mahdollistavat lapselle yhdenvertaisen ja sensitiivisen osallisuuden kokemuksen, kun he ottavat lapsen toimijana mukaan suunnittelemaan toimintaa, toteutusta ja arviointia. Kasvattajat huomioivat lapsen yksilöllisesti ottamalla huomioon hänen tuen tarpeensa. Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa voi tarkoittaa erilaisia asioita, kuten vuorovaikutustilanteita, projekteja, tilojen suunnittelua, sääntöjen laatimista tai lelujen hankintaa. Lapsen ideoille ja aloitteille annetaan tilaa. Esimerkiksi spontaanit leikit, musiikkihetket, kokemukset taiteeseen ja ilmaisuun ovat yhteisöllistä osallisuutta parhaimmillaan. Lapselle osallisuus voi tarkoittaa eri asioita, joten on tärkeää, että kasvattajat tuntevat lapsen ja hänen tarpeensa ja mahdollistavat jokaiselle osallisuuden kokemuksen. Lapsen osallisuuden, toimijuuden ja ryhmän toiminnan näkyväksi tekeminen varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä dokumentoinnin avulla. Dokumentoinnin muotoja ovat esimerkiksi kirjoittaminen, piirtäminen, valokuvaaminen ja videoiminen. (Kataja, 2014, ss. 71–76; OPH, 2022, ss. 29, 32; OPH, n.d.-c; Turja & Vuorisalo, 2017, ss. 50, 53–55)

Lapsen osallistuminen toimintaan ei aina tuo hänelle osallisuuden kokemusta, koska osallisuuden kokemus on omakohtainen. Tärkeä kohtaaminen tai osallistuminen toimintaan voi olla toiselle lapselle osallisuutta, kun taas toiselle lapselle ei tule samasta tilanteesta osallisuuden kokemusta. Toisaalta vuorovaikutus ja oppimistilanteet innostavat ja tuovat ilon tunteita lapsella ja lisäävät osallisuuden kokemuksia. Varhaiskasvatuksessa lapsen osallisuus nähdään usein valintoina tai päätösinä, jolloin lapset saavat päättää tekemisestään. (Leinonen, 2014, ss. 18–19)

3 Sanataidetta varhaiskasvatuksessa ja aikaisemmat tutkimukset sanataiteesta

Sanataide on itseilmaisun muoto, joka lisää hyvinvointia, tuo hyvää mieltä ja onnistumisen kokemuksia pienille kuin isommillekin. Tavoitteena on, että lapsi nauttii sanoista, tarinoista, kirjallisuudesta ja kielestä. (Ekström ym., n.d. ss. 5–6). Itsetuntemus vahvistuu, kun omia ajatuksia ja tunteita sanallistetaan, tarinallistetaan sekä jaetaan toisille (Hurmerinta, n.d., s. 56). Sanataidetta voidaan hyödyntää monipuolisesti varhaiskasvatuksessa.

Oppimisympäristössä voidaan tehdä näytelmiä, piirtää sarjakuvia, lapsi voi kertoa omasta elämästään, tutkia ympäristöään yksin tai yhdessä toisten lasten kanssa. (OPH, 2022, s. 46; OPH, n.d.-a) Eri-ikäisillä korostuvat erilaiset sanataiteen menetelmien tarpeet. Sanataiteen peruskäsitteitä ovat ajattelu, kielitietoisuus, kokonaisvaltaisuus, lukeminen ja yhteisöllisyys. Leikki, elämyksellisyys, luovuus ja kokonaisvaltaisuus kuuluvat sanataiteen työmenetelmiin. Mielikuvitus ja ilo ovat mukana sanataidetta tehdessä. Varhaiskasvatuksessa tutustutaan lastenkirjallisuuteen ja loruihin, leikitellään kielellä, nimetään ja kuvataan erilaista tekstiä. Lapsen puhe, sanavarasto ja muisti kehittyvät. Kasvattajat huomioivat lasten eri kielen kehityksen vaiheet, jotka ovat yksilöllisiä. (OPH, 2022, ss. 42–44; OPH, n.d.-d)

Yhteisen puhutun kielen puuttuminen ei saa olla este monipuoliselle taidekasvatukselle eikä sanataiteelle varhaiskasvatuksessa. Kielen ymmärtämisen sijaan lapsi kuulee rytmin, äänneet ja äänikorkeuksien vaihtelun puheessa. Lapsi voi ilmaista itseään esimerkiksi musiikin, tanssin, käsillä tekemisen ja kuvataiteen keinoin. Erilaiset ilmaisutavat voivat innostaa lasta tuottamaan uusia tapoja tarinoiden kerrontaan sekä tuomaan esille kulttuuritaustaansa. Satua lukiessa kasvattaja voi vaihdella ääntään ja dramatisoida. Esimerkiksi nukketeatteri voi olla apuna laulussa tai tarinan kerronnassa. Kasvattajalla on pedagoginen vastuu siitä, että jokaisella lapsella on mielekästä toimintaa varhaiskasvatuksessa. (Kalliala & Ruokonen, 2009, ss. 66–70) Sanataiteen menetelmiä on paljon erilaisia. Seuraavaksi esitellään lyhyesti muutamia sanataiteen menetelmiä.

3.1 Satuleikki, Satuseikkailu ja sadutus sanataiteen menetelminä

Maami Snellmanin (2014, 8–10) mukaan sanataideharjoitusten, kuten Satuleikin ja Satuseikkailun tarkoituksena on olla leikinomaisia, elämyksellisiä ja toiminnallisia. Ensimmäiseksi valitaan runo, tarina tai satu lasten mielenkiinnon mukaan. Runo, tarina tai satu saa muuttua toisenlaiseksi. Pienillä lapsilla tarinoiden on hyvä olla lyhyitä ja toistoja sisältäviä. Kasvattaja voi miettiä mahdollisesti jo etukäteen, miten voisi satua elävöittää ja miettiä kysymyksiä valmiiksi. Lukiessa pysähdytään lapsille mielenkiintoisiin kohtiin, esitetään kysymyksiä ja mietitään yhdessä esimerkiksi tarinan juonta. Tarina saa uusia sävyjä lasten mielikuvituksen myötä. Yli kolmivuotiaiden kanssa voidaan ottaa esimerkiksi tuttuja kansansatuja ja kehittää niistä nukketeatteri. Kansansatuja voidaan sekoittaa ja muuttaa keskenään, tehdä uusi tarina ja esitys. On hyvä muistella ja palata tarinaan: mitä siinä tapahtui? Sanataideharjoitukset voivat olla projektimaisia ja ne on hyvä dokumentoida. (Lukukeskus ry, n.d.; Snellman, 2014, ss. 8–11)

Sadutus on suomalainen menetelmä, jonka juuret ovat 1980-luvulta. Sadutus on vastavuoroista toimintakulttuuria, jossa lapsi voi kertoa erilaiset asiat, kuten iloiset tai harmittavat asiat. Mielikuvitus, kerronta, toisen arvostaminen ja kunnioitus ovat sadutuksen piirteitä. Sadutuksessa kuunnellaan ja kohdataan lapsi. Lapsi kertoo ajatuksiaan, jotka kirjataan ylös ja lopuksi luetaan ääneen, jolloin tarinaa voidaan korjata. Aikuinen voi saduttaa lapsia yksitellen, kaksin tai ryhmissä. Sadutuksen ensijainen tarkoitus ei ole opettaa itseilmaisua vaan kuuntelemista ja kohtaamista. Sadutus on lapselle luontainen keino tuoda ajatuksia esille. Hän voi itse päättää miten hän tarinan kertoo ja millainen se on. Tarinan voi ilmaista kuvan, musiikin, tanssin tai muun ilmaisun muodossa. Erilaisia sadutuksen muotoja on perussadutus, aihe sadutus ja sadutusdokumentointi. (Karlsson, 2014, ss. 17–21)

3.2 Kuvataidetta, liikuntaa ja musiikkia sanataiteen menetelminä

Sanataiteen avulla voidaan käsitellä esimerkiksi ilmastonmuutosta, ympäristöä ja luontosuhdetta lapsentasoisesti. Aiheet voivat tulla mistä tahansa asiasta, vain mielikuvitus on rajana. Lapsi voi kertoa hänelle tärkeistä asioista ja hän voi näyttää omaa sanataidetta muille sekä keskustella toisten lasten kanssa. (Kuoppamäki, Myllynen & Snellman, n.d., ss. 4–

5). Tässä menetelmässä on kaksi esimerkkiä luonnosta. Snellmanin (n.d., ss. 14–16, 24–27) mukaan Ötökkätietotaulu - sanataideharjoitus voi lähteä siitä, että huomataan ulkona ötökkä, piirretään tai maalataan se paperille. Keksitään tarina ja lisäksi voidaan etsiä tietoa, mikä ötökkä on kyseessä. Ötökälle voidaan keksiä hassuja vaatteita ja maalata tai askarrella eri materiaaleilla. Vaihtoehtoinen sanataideharjoituksen muoto on, että piirretään tai maalataan esimerkiksi puu tai lehti. Keksitään puulle tai lehdelle tarina, mietitään mistä se voisi haaveilla tai unelmoida, tai onko tällä puulla erityisiä taitoja. Tarinan kirjoittamisen apuna voidaan käyttää Seitsemän virkkeen novellia (Kuva 2). Tarinoita ja maalauksia voidaan vapaasti muokata.

Liikuntaleikit kuuluvat luontevasti yhdessä muiden liikuntamuotojen kanssa varhaiskasvatukseen. Omaehtoiset liikuntahetket ja ohjatut lapsilähtöiset ryhmäliikuntahetket vahvistavat muun muassa lapsen motorisia taitoja, kehonhallintaa ja sosiaalisia taitoja. Satu- ja musiikkiliikunta tuovat erilaisia kokemuksia lapselle. (OPH, 2022, s. 50) Kuvataidetta voidaan yhdistää liikuntaan, kuten Myllysen ideoimaan Kuviskuntopiiriin. Kuviskuntopiirissä voidaan työskennellä eri ympäristöissä, ulkona tai sisällä tai yhdessä tilassa. Tilaan luodaan erilaisia työpisteitä, joissa harjoitellaan eri maalaustekniikoita ja kuljetaan eri pisteille. Kuviskuntopiiriä voi soveltaa vapaasti tai tehdä Minäpuu-harjoituksen mukaan (Liite 2). Kehollisen harjoituksen voi tehdä aiheesta puu, jolloin aikuinen voi kertoa valmiin tarinan puun kasvun vaiheista. Menetelmässä tarvitaan tilaa. Liikkeet tehdään siemenestä puuksi, ja aluksi lapsi on pienenä kasana maassa, josta nousee ylös seisomaan tarinan edetessä. Lopulta puu heiluu myrskyssä ja tuulessa, jolloin tehdään käsillä liikkeitä. (Myllynen, n.d., ss. 30–39)

Varhaiskasvatuksessa musiikkia voidaan oppia muun muassa tutkimalla ääniä, tasoa ja äänen sointiväriä. Musiikkitoiminta on pedagogista ja elämyksellistä ja sen tarkoituksena on vahvistaa lapsen musiikkisuhdetta ja musiikillista ilmaisua. Toimintaan voidaan yhdistää musiikkiliikunta, kuunteleminen, leikki, laulaminen, loruilu, draama, soittaminen ja musiikkimaalaus. Lapsi oppii kuuntelemisen taitoja ja musiikin avulla ilmaisua. Kasvattajalla on tärkeä rooli tuoda esille musiikillista ilmaisua omilla esimerkeillään. (Ruokonen, 2020, s. 12)

Musiikkia voi säveltää jokainen yksin tai yhdessä toisten kanssa. Tarinankerronnan, draaman, liikkeen ja kuvataiteen avulla voidaan saada ideoita musiikin säveltämiseen. Soitinpiirissä mennään lasten kanssa piiriin ja jokaisella on jokin soitin. Silmät suljetaan ja ajatuksissa kuljetaan metsään. Kuvitellaan miltä siellä näyttää, kuuluu ja tuoksuu. Valitaan jokin asia metsästä ja harjoitellaan soittamaan tai ääntämään. Menetelmä voi jatkua yhden lapsen soittaessa ja seuraavan tullessa mukaan hetken päästä, niin että lopulta kaikki ovat mukana soittamassa. Seuraavassa vaiheessa voidaan kuunnella vuorotellen jokaisen lapsen valitsemaa luonnon ääntä. Soittaja näyttää mallia ja pyytää toisia lapsia mukaan, jolloin he matkivat soittajaa omilla soittimillaan. Tässä harjoituksessa on erilaista rytmiä, ääntä ja voimakkuutta, joten musiikillinen ilmaisu tulee esiin soittimien kautta. (Kuoppamäki, n.d., ss. 56–57, 60)

3.3 Aikaisemmat tutkimukset sanataiteesta

Emilia Junkkonen ja Varpu Kaisto (2019, ss. 16–22) tutkivat sanataiteen merkitystä kandidaatintutkielmassaan *Luetaan! Sanataide kielellisen kehityksen ja vuorovaikutuksen vahvistajana päiväkodissa*. Tutkimus on tehty kirjallisuuskatsauksena, ja johtopäätöksissä he olivat sitä mieltä, että lasten ja aikuisten yhteiset luku- ja leikki-tilanteet vahvistavat lapsen kielen oppimista sanataiteen avulla. Lapsi on vastaanottavainen varhaiskasvatusiässä ja sanataiteen avulla lapsi voi ilmaista itseään. Tarinat ja sadut innoittavat teatteri- ja roolileikkeihin. Vuorovaikutuksella, virikkeellisellä ympäristöllä ja aikuisten läsnäololla on positiivinen vaikutus kielenkehitykseen. Kasvattaja tukee ja rakentaa lapsen luovuutta sekä itseluottamusta.

Anni Kaunismäki ja Sini Unkuri (2020, ss. 57–58, 60–61) tutkivat opinnäytetyössään aiheesta *Sanataide osana varhaiskasvatusta – sanataiteen hyödyntäminen Seinäjoen päiväkodeissa*. Tutkimus oli laadullinen. Johtopäätöksessään tutkimuksen tekijät kirjoittivat, että varhaiskasvatuksessa hyödynnetään monipuolisesti sanataidetta. Se näkyy arjessa muun muassa satujen, lorujen, sanaleikkien muodossa. Sanataide on vuorovaikutuksellinen tekijä lapsen ja kasvattajan välillä sekä lisää yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lisäksi kasvattajan eläytyminen ja heittäytyminen aiheeseen vaikuttivat lasten kiinnostukseen osallistua sanataidehetkiin.

Henna Korkalainen-Tuononen ja Anne Myyry (2022, ss. 34–37) tekivät opinnäytetyönä haastattelututkimuksen sekä toiminnallisen oppaan, joka oli Sanataideopas päiväkotikiukaan. Oppaassa oli sanataideharjoituksia 4–5-vuotiaille lapsille. Lisäksi he halusivat ”viedä sanataidetta tutuksi” kyseiseen päiväkotiin. Johtopäätöksissä he kirjoittavat, että sanataide kehittää vuorovaikutusta, itseilmaisua ja luovuutta. Sanataideharjoitukset kehittävät lapsen sanavarastoa, josta on taas hyötyä lukemisen oppimisessa myöhemmin tulevaisuudessa. Tekijät myös toivoivat, että kasvattajat ymmärtäisivät sanataiteen merkityksen lapsen kehitykselle sekä ylipäätään mitä sanataide on. Lisäksi he toivoivat, että lapsilla lisääntyisi mielenkiinto runoja, loruja ja kirjoja kohtaan.

Eliina Piispanen (2020, ss. 29–30) tutki toiminnallisessa opinnäytetyössään Sanataidekasvatus kielellisen kehityksen tukijana varhaiskasvatuksessa – Sanataideopas päiväkotikiukaan. Lisäksi tutkimuksessa oli haastatteluja. Opas on tehty 5–6-vuotiaille lapsille. Johtopäätöksissään hän kirjoitti, että varhaiskasvatuksella on paikka sanataiteelle. Harjoitusten kautta lapsi tuottaa tarinoita ja hän on osallistuva toimija. Lapsen ajatukset ja mielipiteet tulevat esille, jolloin lapsen osallisuus toteutuu. Leikkimielisyys ja aikuisten heittäytyminen sanataiteen tekemisessä herättää lasten mielenkiinnon aiheeseen.

Karvi on tutkinut (Repo ym., 2020, ss. 2–26) muun muassa päivähoiton järjestämistä hankkeessaan 2017–2019 Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Arvioinnissa todetaan, että kokonaisuudessaan varhaiskasvatuksensuunnitelma (vasu) toteutuu ja tavoitteet saavutetaan lain mukaan. Toisaalta laadussa on vielä kehitettävää ja se ei kaikilta osin toimi. Tutkimuksessa ilmeni muun muassa, etteivät kaikki perhepäivähoitajat koe vasusta olevan hyötyä toiminnassa. Osa vastaajista kertoi perehtyneensä vasuun, jolloin toimintaympäristön koettiin olevan myönteinen. Osa vastaajista koki, ettei vasun mukainen pedagogiikka toimi varsinkaan alle kolmivuotiailla, kuten ei muillakaan lapsilla. Taidekasvatuksessa, ilmaisussa, musiikissa, leikissä ja lukutaidon valmiuksissa koettiin olevan heikkouksia. Lisäksi vastauksissa mainittiin draaman, ilmaisun, kuvataiteen sekä musiikkikasvatuksen tapahtuvan satunnaisesti, kuukausittain tai jopa harvemmin. Lukemisen, loruttelun, riittelyn ja kielellä leikkimisen tiedetään olevan lapsen oppimisen, ajattelutaitojen sekä vuorovaikutuksen kehitykselle merkityksellistä. Tutkimuksessa ilmeni, että vain puolet vastaajista kertoi

lukevansa tai leikittelevänsä kielellä päivittäin. Tutkimuksessa ilmeni myös tarve henkilöstön koulutukselle. Vastaajat kokivat koulutuksen vahvistavan ammatillista osaamista, kehittävän ja uudistavan ajatteluaan sekä tuovan sisältöihin uudenlaisia merkityksiä. Karvin kehittämisehdotuksia olivat muun muassa osaamisen kehittäminen kasvattajille, monipuolisen taidekasvatuksen vahvistaminen, lapsen aloitteiden huomioiminen ja toimintakulttuurin muutos sekä monipuolisen ja kielellisesti rikkaan toiminnan tarjoaminen päivittäin kaikille lapsille.

4 Kvalitatiivisen opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyön tutkimus toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimustehtävänä oli saada tietoa varhaiskasvattajien kokemuksista sanataiteesta varhaiskasvatuksessa.

Tutkimuslupa haettiin erään eteläsuomalaisen paikkakunnan organisaatiosta suunnitelmavaiheessa. Aineisto kerättiin Webropol-kyselyllä sähköisesti ja kysely oli anonyymi. Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä ja samanaikaisesti tarkasteltiin eettisesti kysymyksiä ja niiden luotettavuutta.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkimuksessa selvitetään varhaiskasvattajien positiivisia ja negatiivisia kokemuksia sanataiteesta. Tarkoitus on tutkia sanataiteen hyödyntämistä ja merkitystä perhepäivähoitajien kokemuksena varhaiskasvatusarjessa eteläsuomalaisella paikkakunnalla. Tavoitteena on saada tietoa, mitä sanataiteen muotoja käytetään ja mitä hyötyä sanataiteesta koetaan olevan lapsille. Lisäksi halutaan saada tietoa, miten lasten osallisuus näkyy sanataiteessa ja millaisia haasteita sanataiteesta koetaan olevan varhaiskasvatuksen toiminnassa. Tutkimuksesta saatavan tiedon toivotaan hyödyntävän yhteistyötahoa kehittämään ja vahvistamaan tarpeita, joita tutkimuksesta saadaan selville. Opinnäytetyön tutkimuskysymykseksi muotoutui kaksi kysymystä:

1. Millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla on sanataiteesta varhaiskasvatuksessa ja miten lasten osallisuus näkyy sanataidetta tehdessä?
2. Millaisia haasteita sanataiteen toteutuksessa voi olla varhaiskasvatuksessa?

4.2 Tutkimusmenetelmänä kvalitatiivinen toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena. Kvalitatiivinen tutkimusmenetelmä valikoitui opinnäytetyön aiheen vuoksi. Tutkimuksessa tutkittiin ihmisten ajatuksia ja kokemuksia. Tuloksissa ensimmäinen taustatietokysymys analysoitiin kvantitatiivisesti. Tuomen & Sarajärven (2018, ss. 73–74) mukaan kvantitatiivista ja kvalitatiivista menetelmää voidaan käyttää samassa tutkimuksessa.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tai selittämään tutkittavaa ilmiötä. Tutkittavien näkökulmasta, ajatuksesta, kokemuksista ja merkityksistä ollaan kiinnostuneita. (Juuti & Puusa, 2020, s. 14; Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 33). Ominaista kvalitatiivisessa tutkimuksessa on, että siinä tarkastellaan ihmisen subjektiivisia näkemyksiä ja kokemuksia, jolloin tutkimuksessa voi tulla uskottavuusongelmia (Juuti & Puusa, 2020, s. 124).

Kvalitatiiviselle tutkimukselle yleisiä piirteitä ovat ilmiön tutkimisen lisäksi monipuolisuus ja osallistuvuus sekä aineistonkeruumenetelmä. On hyvin yleistä, että tutkittava aineisto on pieni, jolloin tärkeää on tutkimuksen laatu, ei määrä. (Eskola & Suoranta, 2001, ss. 14–18) Tutkijan on hyvä pyrkiä pois omista asenteista ja ymmärtää tutkittavaa ilmiötä kokonaisvaltaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa erityistä on se, että tutkittavasta ilmiöstä ei etsitä totuutta vaan tulkintoja, joita ratkaistaan tutkimuksessa. (Vilka, 2021, ss. 211–212)

4.3 Aineistonhankinta Webropolin avulla

Tutkimusaineisto kerättiin kyselytutkimuksella Webropolilla maaliskuussa 2023 eteläsuomalaisen paikkakunnan varhaiskasvatuksen kunnallisilta ja yksityisiltä perhepäivähoitajilta. Saatekirje linkkeineen (Liite 3) lähetettiin sähköisesti varhaiskasvattajien esihenkilölle, joka jakoi linkin edelleen työntekijöille. Tavoite oli saada muutamilta henkilöiltä vastaus, jotta aineisto on riittävän laaja ja monipuolinen. Kyselyssä

(Liite 4) kysyttiin koulutukseen ja sanataiteeseen liittyviä kysymyksiä. Kysymykset olivat avoimia kysymyksiä, paitsi taustatietokysymys, johon pystyi valitsemaan kyllä tai ei. Kommenttiosuus oli avoin.

Yleisiä aineistonkeruumenetelmiä kvalitatiiviselle tutkimukselle ovat dokumenteista kerätty tieto, haastattelu, havainnointi ja kysely. Kyselytutkimus tai survey-tutkimus voidaan toteuttaa esimerkiksi sähköisesti, puhelinhaastatteluna tai kasvokkain. Etuna sähköiselle kyselytutkimukselle ovat aikataulullisuus ja tehokkuus, sillä aikataulun arviointi on ennakoitavissa, lomakkeella voi kysyä monta kysymystä ja sen voi helposti lähettää usealle henkilölle samanaikaisesti. Haasteita tässä ovat muun muassa, ettei tutkija voi tietää, onko kysymykset ymmärretty toivotulla tavalla tai onko kysymyksiin vastattu huolellisesti. (Hirsjärvi, ym., 2009, ss. 192–195; Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 83–86; Vilkkä, 2021, ss. 167–171)

4.4 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineiston analyysi voidaan tehdä eri tavoin. Kvalitatiivisen aineiston analyysitapoja on useita, kuten tyypittely, diskurssianalyysi ja teemoittelu. (Hirsjärvi, ym. 2009, s. 224) Analyysissä on mahdollista käyttää aineistolähtöistä tai teorialähtöistä sisällönanalyysiä (Vilkkä 2021, s. 295). Analyysitavat sekoittuvat usein keskenään. Jos yksi tapa ei toimi, voi soveltaa muita tapoja (Eskola & Suoranta, 2000, s. 161). Sisällönanalyysissä aineisto kuvataan sanallisesti, mutta analyysia tehdessä voidaan määrellistää eli kvantifioida esimerkiksi osa aineistosta, jolloin ei tarvitse erikseen erottaa analyysejä toisistaan. Analyysiä tehdessä ja tiivistäessä on tärkeää, ettei oleellinen asiasisältö katoa tutkimusmateriaalista. Sisällönanalyysin avulla luodaan yhtenäistä informaatiota tutkimusaineistosta. Sisällönanalyysissä mietitään ensimmäiseksi analyysiyksikkö, joka voi olla lause, useita lauseita sisältävä kokonaisuus tai yksittäinen sana. Tutkimusaineiston laatu ja tutkimustehtävä määrittävät analyysiyksikön. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 119, 121–122)

Tuomen & Sarajärven (2018, s. 122) mukaan Miles & Huberman (1994) kuvaavat sisällönanalyysia kolmivaiheiseksi prosessiksi. Aineisto pelkistetään eli redusoidaan ensimmäisessä vaiheessa ja tekstistä otetaan kaikki ylimääräinen pois, jolloin teksti

tiivistetään tai pilkotaan osiin. Apuna voidaan käyttää värikoodausta. Toisessa vaiheessa pelkistetty teksti ryhmitellään eli klusteroidaan, jolloin etsitään samankaltaisuudet ja mahdolliset eroavaisuudet. Ilmiöt kuvaillaan tarkoittavalla käsitteellä alaluokkiin, jotka luokitellaan yläluokkiin tai tarvittaessa väliluokkiin. Viimeiseksi luodaan teoreettiset käsitteet. Käsitteellistetään eli abstrahoidaan alkuperäisen aineiston ilmaisuja.

Sisällönanalyysin prosessin vaiheissa huomioidaan, että alkuperäiseen aineistoon säilyy yhteys. Lopuksi saadaan vastaus tutkimukseen, kun käsitteitä yhdistellään. Tuloksissa kuvataan tutkijan tekemiä luokituksia ja sisältöjä. Sisällönanalyysin vaiheissa tutkittavien näkökulmia pyritään ymmärtämään. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, s. 122–127)

Opinnäytetyön tutkimus analysoitiin sisällönanalyysillä. Tulokset siirrettiin Webropolilta toiseen tiedostoon, jossa tulokset pelkistettiin. Seuraavaksi pelkistetty aineisto ryhmiteltiin eri luokkiin, samantyylliset samaan luokkaan, ja lopuksi luokat käsitteellistettiin sekä kuvailtiin tuloksissa ja johtopäätöksissä. Apuna pelkistysvaiheessa käytettiin värikoodausta. Vuoren (n.d.) mukaan tutkija voi itse päättää millaisia koodattua sanoja tai lauseita aineistosta poimii, jos ne kuvaavat tutkittavaa ilmiötä ja sopivat tutkimukseen. Aineistoa käytiin useamman kerran tarkasti läpi, jotta aineistosta saatiin kaikki oleellinen jaoteltua oikeisiin luokkiin taulukoihin. Analysoinnin aikana pohdittiin tutkimuskysymyksiä suhteessa vastauksiin. Kvantifioimista käytettiin siltä osin tutkimukseen analysoinnissa, että koodaukset luokiteltiin määrällisesti tässä tutkimuksessa, mutta kvantifioimista ei käytetty lukuina tuloksissa. Tutkimuksessa oli varhaiskasvattajan sanataiteen koulutukseen liittyvä taustatietokysymys, joka analysoitiin kvantitatiivisesti Taulukko 1 (s. 17). Kvalitatiivinen ja kvantitatiivinen menetelmä on mahdollista yhdistää samaan tutkimukseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 73–74).

Tiedot kerättiin kahteen taulukkoon. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tulokset kirjoitettiin Taulukkoon 2 (s. 18): ”Millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla on sanataiteesta varhaiskasvatuksessa ja miten lasten osallisuus näkyy sanataidetta tehdessä?” Toisen tutkimuskysymyksen tulokset on kirjattu Taulukkoon 3 (s. 19): ”Millaisia haasteita sanataiteen toteutuksesta voi olla varhaiskasvatuksessa?” Tutkittavien vastausesimerkkejä käytettiin tulosten analysoinnissa. Taulukoissa olevien yläluokkien otsikot käytettiin otsikkoina tulosten kirjoittamisessa. Taulukoita käsitellään tulosluvuissa.

4.5 Opinnäytetyön eettisyys ja kestävyys

Opinnäytetyön eri vaiheissa kiinnitettiin huomiota hyvään tieteelliseen tapaan ja eettisen käytäntöön. Tarkkuus, rehellisyys, avoimuus ja vastuullisuus ovat tärkeitä kriteerejä tutkimusta tehdessä. Tutkimuslupa tehtiin asianosaisten kesken ja lähteet kirjoitettiin asianmukaisesti. (TENK, 2021) Haastattelukysymykset tehtiin niin, että vastaaja pysyi anonyyminä. Haastateltaville kerrottiin tutkimuksesta saatekirjeellä, jossa suostumus tutkimukseen kysyttiin. Saatekirjeessä kerrottiin tutkimuksen tarkoitus ja aikataulu. (Vilka, 2021, ss. 343–346) Tutkimustulokset säilytetään vuoden muistitikulla. Säilytän muistitikua huolellisesti itselläni ja se hävitetään sovitun käytänteen mukaisesti.

Aineistohallintasopimuksessa (Liite 5) on kirjoitettu tutkimustulosten säilyttämisestä.

Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen luotettavuutta ja validiteetti tutkimuksen uskottavuutta. Yleisemmin validiteettiä ja reliabiliteettiä käytetään kvantitatiivisessa tutkimusmenetelmässä, mutta luotettavuutta ja uskottavuutta arvioidaan myös kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Tutkimuksessa tutkitaan mitä on sovittu ja tutkimukseen on valittu tutkimuksen kannalta oikeat mittausmenetelmät. Luotetaan siihen, että ilmiö voidaan osoittaa sekä kuvatut asiat ovat totta, jolloin tutkimuksen validius säilyy. Tutkimuksen ja tutkimusprosessin tulee olla johdonmukainen ja toistettava, eli toinen tutkija saa saman tuloksen kuin aiempi tutkija sai samalta tutkittavalta. Tutkimus on myös yhteneväinen, jolloin tutkimuksen reliabiliteetti säilyy. (Puusa & Julkunen, 2020, ss. 450; Vilka 2021, ss. 350–351)

Opinnäytetyön tutkimuksen validiutta pohdittiin tutkimuksessa ennen kyselytutkimusta ja tutkimustuloksissa. Tutkimuskysymykset tehtiin niin, että ne vastaavat tutkimuskysymyksiin. Tutkija testasi kysymykset ennen kyselytutkimusta. Tutkimustuloksia ei vääristellä vaan ne kirjoitetaan niin kuin on vastattu. Tutkimuksessa reliabiliteetti huomioitiin niin, että tutkimus on tehty ja analysoitu tarkasti ja kerrottu prosessin vaiheet menetelmien.

Kestävä kehitys on huomioitu opinnäytetyötä ja tutkimusta tehdessä. Opinnäytetyön varhaiskasvatuksen aiheeseen liittyy läheisesti kulttuurillinen ja sosiaalinen kestävä elämäntapa (OPH, 2022, s. 33). Esimerkiksi perinteiset laulut, lorut sekä ystävyys ovat kestävää ja vastuullista varhaiskasvatuksen toimintaa.

5 Tutkimuksen tulokset

Opinnäytetyön tutkimuksen tulosten ensimmäinen osa käsitellään kvantitatiivisesti eli määrällisesti. Kvantitatiivista ja kvalitatiivista menetelmää voidaan käyttää samassa tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, ss. 73–74). Kysymyksessä kysyttiin varhaiskasvattajan saamista sanataiteen koulutuksesta. Kysymys oli taustatietoon perustuva kysymys ja Vilkan (2021, ss. 236–237) mukaan taustatietoja voidaan kysyä muun muassa työhistoriasta, koulutuksesta ja perhetaustasta. Kysymykseen pystyi vastaamaan kyllä ja ei. Kysymykseen oli mahdollista perustella vastaus. Muut tutkimuksen vastaukset analysoidaan sisällönanalyysillä sanallisesti yläluokka kerrallaan.

Kyselyyn vastasi seitsemän varhaiskasvattajaa. Alla olevassa taulukossa (Taulukko 1) näkyy varhaiskasvattajien saama koulutus sanataiteesta. Tutkimuksen koulutukseen liittyvään kysymykseen suurin osa tutkimuksen vastaajista ei ollut saanut koulutusta. Kommenttiosuuteen vastasi kuusi varhaiskasvattajaa. Kaksi vastaajista ei halunnut koulutusta, yksi ei osannut sanoa mitään. Kolme vastaajista halusi koulutusta: Kaksi halusi nukketeatteriin, draamaan ja ilmaisuun liittyvää koulutusta. Yksi mainitsi minkä vaan koulutuksen sopivan.

Taulukko 1. Varhaiskasvattajien saama koulutus sanataiteesta.

Varhaiskasvattajien koulutus sanataiteesta	n	Prosentti
Kyllä. Minkälaista koulutusta olet saanut?	2	28,6 %
En. Minkälaista koulutusta haluaisit saada?	5	71,4 %

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen: “Millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla on sanataiteesta varhaiskasvatuksessa ja miten lasten osallisuus näkyy sanataidetta tehdessä?” muodostui kolme yläluokkaa (Taulukko 2). Yläluokan otsikot ovat “Sanataidetta lasten kanssa”, “Sanataiteen hyödyt lapselle” sekä “Lapsen osallisuuden huomioiminen”. Yläluokille muodostui kahdeksan alaluokkaa.

Taulukko 2. Ensimmäisen tutkimuskysymyksen luokat.

Alaluokka	Yläluokka
Kerrontaa, lukemista, loruttelua ja sanoittamista Kuvataidetta, musiikkia ja ilmaisua Sanaleikkejä, roolileikkejä ja näytelmiä	Sanataidetta lasten kanssa
Kielen kehityksen ja puhumisen vahvistuminen Puhuminen tunteista ja vaikeista asioista sekä mielikuvituksen ja luovuuden rikastuminen	Sanataiteen hyödyt lapselle
Yhteiset hetket ja tekemiset laulamisen, satujen ja tarinoiden kerronnassa Lasta kuullaan ja nähdään Toiminnan näkyväksi tekeminen	Lapsen osallisuuden huomioiminen

Toiseen tutkimuskysymykseen: “Millaisia haasteita sanataiteen toteutuksessa voi olla varhaiskasvatuksessa?” muodostui yksi yläluokka (Taulukko 3). Yläluokan otsikko on “Sanataiteen hyödyntämisen haasteita”. Yläluokalle muodostui kaksi alaluokkaa.

Taulukko 3. Toisen tutkimuskysymyksen luokat.

Alaluokka	Yläluokka
Erilaiset kulttuurin, kielen ja iän tuomat haasteet	Sanataiteen hyödyntämisen haasteita
Aikuisesta ja lapsesta lähtevä toiminta	

5.1 Sanataidetta lasten kanssa

Sanataidetta lasten kanssa -yläluokkaan muodostui kolme alaluokkaa: kerrontaa, lukemista, loruttelua ja sanoittamista, kuvataidetta ja musiikkia sekä sanaleikkejä, roolileikkejä ja näytelmiä. Aineistossa ilmeni varhaiskasvattajien monipuolisia kokemuksia sanataiteen käyttämisestä varhaiskasvatuksessa. Kasvattajat toivat vastauksissaan esille erilaisia kirjallisuuteen liittyviä teemoja. He kertoivat lukevansa kirjoja ja runoja lapsille. Lorut, loruttelu ja riimittely mainittiin vastauksissa usein ja niitä käytettiin lasten kanssa erilaisissa arjen tilanteissa. Vastauksissa kerrottiin kirjojen tutkimisesta ja äänikirjojen kuuntelemisesta. Lisäksi kerronnasta, saduttamisesta ja kirjoittamisesta mainittiin useissa vastauksessa.

Luetaan, kuunnellaan, kerrotaan.

Lukemista, tarinan kerrontaa, lorutusta, laululeikkejä

Kirjallisuuden tutkimista, loru- ja runokirjojen lukemista

-- ja tarvittaessa keksitään itse hassuja lauseita, loruja,

-- muuten vaan leikitellään ja hupsutellaan hassuilla lauseilla esim.pukemistilanteissa. "Laitetaan kauluri-huihui ja kaulaliina-miina tai myssy-pyssy, milla-villasukat, tms.

Varhaiskasvattajat kertoivat tutkimuksen tuloksissa kuvataiteen, kuvittamisen ja piirtämisen kuuluvan sanataiteeseen. Tarinoista oli piirretty ja kirjoja oli kuvitettu. Vastauksissa musiikki ja laulaminen mainittiin. Lisäksi vastauksissa kirjoitettiin laulamisesta ja laulun sanojen muokkaamisesta ja keksimisestä sekä lauluhetkistä.

-- isommat sanoittavat ja kuvittavat oman "kirjan" --

-- kerronta tekemisestä esim piirustukset --

-- ja lallatellaan sanoilla paljon --

-- tehdään laulutanssiesityksiä --

Sanataiteen erilaiset ilmenemismuodot varhaiskasvatuksessa näkyivät vastauksissa.

Varhaiskasvattajat toivat vastauksissaan esille sanaleikit, roolileikeikit ja draaman.

Roolileikkeihin saattoi liittyä tarina, tai laulu- ja leikkihetkessä oli ollut lorupussi mukana.

Draaman lisäksi mainittiin esitykset, näytelmät ja nukketeatteriesitykset.

Kannatan ja kannustan paljon vapaaseen leikkiin. Siinä yhdistyy

sanataiteen osalta draamaa, kerrontaa, itseilmaisua --

-- roolileikit ja niiden ympärille muodostuvat tarinat--

-- näytelmät, teatteriesitykset --

5.2 Sanataiteen hyödyt lapselle

Yläluokkaan sanataiteen hyödyt lapselle muodostui kaksi alaluokkaa: kielen kehityksen ja puhumisen vahvistuminen, puhuminen tunteista ja vaikeista asioista sekä mielikuvituksen ja luovuuden rikastuminen. Tuloksissa useimmat varhaiskasvattajat mainitsivat kielen kehityksen vahvistuvan ja kielitietoisuuden lisääntyvän. Puhuminen lisääntyi ja nopeutui erilaisten sanataiteen muotojen keinoin. Ymmärrys kieleen ja medialukutaitoon kehittyivät.

- - Sanataide myös rikastuttaa lasta verbaalisesti ja pieni taapero oppii leikin ja loruttelun varjolla ehkä nopeammin puhumaan ja näin tulemaan ymmärretyksi ja kuulluksi paremmin. Ei siis sanoiteta lapsen puolesta puhetta heti vaan annetaan hänen ensin yrittää itse löytää sanat tarkoituksperiinsä.

Rikastuttaa lasten kieltä, huomataan puuttuvat äänteet, kehittää hoksaamista

Tukee kielenkehitystä, kielitietoisuutta, medianlukutaitoa. Onko kaikki totta?

Mikä on hassuttelua?

Tuloksissa ilmeni varhaiskasvattajien kokemukset lapsen rohkeudesta kertoa erilaisista tunteista ja peloistaan sanataiteen keinoin. Vastauksissa oli mainittu positiiviset vaikutukset lapsen itsetuntoon hänen saadessaan ilmaista itseään. Tärkeänä asiana pidettiin ilmaisutaitoja ja toivottiin lapsen löytävän itselleen ominaisen tavan ilmaista itseään. Tutkimuksessa mainittiin sanataiteen hyödyistä mielikuvituksen ja luovuuden lisääjänä, jolloin lapsi rohkaistuu toimimaan ja hän voi saada lisää aiheita toimintaansa omassa ympäristössään.

Sen avulla lapsi voi pystyä puhumaan vaikeistakin asioista, tai kertoa tunteistaan piirtämällä, tai avautua esim pelkotiloistaan ilmaisemalla itseään jollakin sanataiteen muodolla. - -

Itsetunto kasvaa kun osaa ilmaista itseään. Lapsi tulee kuulluksi ja nähdyksi paremmin.

Rikastuttaa lapsien mielikuvitusta ja luovuutta - -

- - Rohkaisee, synnyttää ehkä uusia ideoita.

Yläluokkaan lapsen osallisuuden huomioiminen muodostui kolme alaluokkaa: yhteiset hetket laulamisen, satujen ja tarinoiden kerronnassa, lasta kuullaan ja nähdään sekä toiminnan näkyväksi tekeminen. Useampi vastaaja kertoi tuloksissa yhteisistä hetkistä, joissa lapset olivat miettineet tekemisen tai toiminnan. Toiminnan kerrottiin olevan laululeikkejä,

sadutuksia sekä tarinankerrontaa. Lapset valitsivat kirjat, joita luettiin sekä laulut, joita laulettiin.

Yhteisissä laululeikkejä tuokioissa, sadutuksessa ja yhteisessä tarinankerronnassa.

Valitsevat luettavat kirjat, riimipareja keksitään arjen askareissa, tehdään yhdessä näytelmiä, kirjataan piirustusten kuvat, lauletaan, lorutellaan yhdessä pukiessa, jumpatessa ym.

-- Lapset pyytävät lukemaan ja laulamaan tuttuja lauluja ja lapset aloittavat laulamisen ja lähden siihen mukaan.

Tuloksissa varhaiskasvattajat mainitsivat lapsen kuulemisesta. Se koettiin tärkeäksi toiminnan järjestämisen kannalta. Haluttiin järjestää lasten ideoista lähtevää toimintaa ja joissain tilanteissa varhaiskasvattaja oli ideoinut toimintaa myös. Tuloksissa mainittiin havainnointi ja se on tärkeä keino pienten lasten kanssa, jotka eivät aina osaa kertoa toiveitaan tai aikuinen ei ymmärrä mitä lapsi tarkoittaa. Vastauksessa kerrottiin lasten ideoimista hahmoista, joille he olivat miettineet nimet ja tarinan. Yksi kasvattaja mainitsi kokemuksestaan lapsen huomioimisesta pienryhmässä.

Lapsia havainnoidaan ja heidän toiveitansa kuunnellaan, jonka perusteella toimintaa järjestetään.

Se on 90% lapsilähtöistä. Välillä ideoin ja mahdollistan, mutta usein ideat ovat lapsista lähtöisin.

Lapset itse keksivät hahmoilleen nimet ja tarinat. Eli lapsilähtöisesti toimitaan.

Lapset ovat kaiken keskiössä. Jokainen lapsi tulee huomioita pienessä ryhmässä varmasti.

Ryhmän toiminta perustuu lasten mielenkiinnonkohteisiin. --

Tuloksissa mainittiin lasten tekemien asioiden dokumentointi ja kirjaaminen kasvun kansioon. Osallisuuden ja toiminnan näkyväksi tekeminen varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä eri tavoin yhdessä lapsen kanssa tai lapsi voi dokumentoida itsekin. Dokumentointia voidaan tehdä sanataiteen keinoin.

Lapset rakastavat keksiä itse hassuja sanoja tai lauseita, kuvittaa tai kertoo omia satuja, mitä sitten voidaan kirjata ylös kasvun kansioon tai muuten dokumentoida. Nukketeatteriesityksiä, jotka lapset ovat itse keksineet. Osallistetaan lapset näin itse luomaan juuri sellaista sanataidetta kun he haluavat. Tässähän vain mielikuvitus on rajana.

5.3 Sanataiteen hyödyntämisen haasteita

Toisen tutkimuskysymyksen yläluokkaan muodostui kaksi alaluokkaa: erilaiset kulttuurin, kielen ja lapsen iän tuomat haasteet sekä aikuisesta ja lapsesta lähtevä toiminta. Tutkimuksessa mainittiin vain muutamia haasteita. Osa varhaiskasvattajien kokemuksista sanataiteen hyödyntämisen haasteisiin liittyivät erilaisiin kulttuuriin, kieleen ja puhumiseen. Lapsen ikä mainittiin haasteena, jos kyseessä on alle kolmivuotiaiden ryhmä. Yhdeksi haasteeksi mainittiin mahdollinen ajanpuute, mutta toisaalta sitä ei pidetty ongelmana perhepäivähoidossa.

Eri äidinkieltä puhuvan on vaikea osallistua

Monikulttuurisuus ja monikielisyys voivat olla haasteena sanataiteen eri muotojen tulkitsemisessä mutta en näe tätä suurena kynnyksenä perhepäivähoidossa, päiväkodeissa ehkä ennemmin. Aikapulakin saattaa pk:ssa olla suurempaa kuin pph:ssa.

Tutkimuksen tuloksissa ilmeni vähän aikuisista ja lapsista lähtöisin olevia haasteita sanataiteen hyödyntämisessä. Aikuisen liian vaativa toiminta voi olla haaste ja samoin liian vaikeiden menetelmien valitseminen. Lasten houkuttelemisen toimintaan ja toisaalta

aloittamisen vaikeudet koettiin haasteena. Lisäksi ryhmä tai paikan valinta koettiin voivan oleva haaste.

En keksi mitään. Ainoa haaste on se, jos aikuinen suorittaa sitä tiukkaipoisesti ja vie lapselta oppimisen ilon.

Työmenetelmät ei voi olla vielä monimutkaisia lasten ikätaso huomioiden. Yksinkertainen riittää. En tiedä onko se haaste mutta en keksi muutakaan.

Joskus joutuu houkutteleen lapsia esim kirjan kuunteluun

6 Tulosten tarkastelu, johtopäätökset ja kehittämissuhteet

Tutkimustulosten perusteella perhepäivähoitajat kokevat, että sanataidetta käytetään ja hyödynnetään monipuolisesti varhaiskasvatuksen arjessa. Sanataiteesta koetaan olevan hyötyä lapselle monin eri tavoin ja lapsen osallisuus näkyy sanataidetta tehdessä. Varhaiskasvattajilla oli hyvin vähän sanataiteen hyödyntämisen haasteita varhaiskasvatuksen toiminnassa. Yhtäläisyyksiä tähän opinnäytetyön tutkimukseen oli aikaisemmissa tutkimuksissa sekä tietoperustassa.

6.1 Varhaiskasvattajien kokemukset sanataiteesta ja lapsen osallisuudesta sanataidetta tehdessä

Opinnäytetyön ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli, millaisia kokemuksia varhaiskasvattajilla on sanataiteesta varhaiskasvatuksessa ja miten lasten osallisuus näkyy sanataidetta tehdessä. Tämän opinnäytetyön tuloksissa eniten korostuivat lukemiseen ja kirjallisuuteen liittyvät asiat, kuten kerronta, lukeminen ja lorutus. Lisäksi sanoittamista ja sadutusta oli käytetty usein, sekä tarinoiden kirjoittamista ylös. Muista sanataiteen muodoista varhaiskasvattajat mainitsivat lähes tasavertaisesti käyttäneensä kuvataidetta ja musiikkia. Useat kokemukset erilaisista leikeistä, näytelmistä sekä ilmaisun keinoista mainittiin.

Junkkonen ja Kaisto, (2019, ss. 16–22) olivat päätyneet kandidaatin tutkielmassaan samansuuntaisiin tuloksiin sanataiteesta ja sen hyödyistä. Lasten ja aikuisten yhteiset luku- ja leikkitilanteet vahvistavat lapsen kielen oppimista sanataiteen avulla. Sanataiteen avulla lapsi voi ilmaista itseään. Tarinat ja sadut innoittavat teatteri- ja roolileikkeihin. Vuorovaikutuksella, virikkeellisellä ympäristöllä ja aikuisten läsnäololla on positiivinen vaikutus kielenkehitykseen. Kasvattaja tukee ja rakentaa lapsen luovuutta sekä itseluottamusta. Kaunismäen ja Unkurin (2020, ss. 57–58, 60–61) opinnäytetyön tuloksissa oli yhtäläisyyksiä tähän tutkimukseen. Varhaiskasvatuksessa hyödynnettiin monipuolisesti sanataidetta. Se näkyi arjessa muun muassa satujen, lorujen, sanaleikkien muodossa. Sanataide on vuorovaikutuksellinen tekijä lapsen ja kasvattajan välillä sekä lisää yhteisöllisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Lisäksi kasvattajan eläytyminen ja heittäytyminen aiheeseen vaikutti lasten kiinnostukseen osallistua sanataidehetkiin.

Tässä opinnäytetyössä varhaiskasvattajat kokivat sanataiteesta olevan monipuolisesti hyötyä lapsen kielen kehitykseen ja ymmärtämiseen, puhumiseen sekä itsetunnon vahvistumiselle. Luovuuden ja mielikuvituksen kehittyminen sanataiteen avulla koettiin positiiviseksi asiaksi. Varhaiskasvattajien kokemusten mukaan lasten osallisuus sanataiteessa lähti lasten ideoista, lapsen kuuntelemisesta ja kohtaamisesta eli yhteisessä vuorovaikutuksessa aikuisten ja lasten kanssa. Erilaisia yhteisiä toimintoja oli tapahtunut lapsilähtöisesti ja dokumentointia oli tehty eri tavoin.

Samankaltaisuutta ja ristiriitaa löytyi verratessa tämän opinnäytetyön tuloksia tietoperustaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (OPH, 2022, ss. 42–44) mukaan varhaiskasvatuksessa tutustutaan muun muassa lastenkirjallisuuteen ja loruihin. Lisäksi leikitellään kielellä sekä nimetään ja kuvataan erilaista tekstiä. Lapsen puhe, sanavarasto ja muisti kehittyvät. Kasvattajat huomioivat lasten eri kielen kehityksen vaiheet, jotka ovat yksilöllisiä. Lasten osallisuuden, toimijuuden ja ryhmän toiminnan näkyväksi tekeminen varhaiskasvatuksessa voidaan tehdä dokumentoinnin avulla. Dokumentoinnin muotoja ovat esimerkiksi kirjoittaminen, piirtäminen valokuvaaminen ja videoiminen (OPH, n.d.-c). Tämän tutkimuksen tuloksissa ei mainittu muistin kehitystä, eikä kasvattajien huomioivan yksilöllistä kielen kehitystä.

Korkalainen-Tuonoson ja Myyryn (2022, ss. 34–37) opinnäytetyön tuloksissa ilmeni yhteneväisiä tuloksia tähän opinnäytetyöhön. Sanataiteen koettiin kehittävän itseilmaisua, luovuutta ja vuorovaikutusta. Sanataideharjoitukset kehittävät lapsen kielen kehitystä ja sanavarastoa, joista on taas hyötyä lukemisen oppimisessa myöhemmin tulevaisuudessa. Eroavaisuutta ilmeni tähän tutkimukseen verrattessa lukemisen oppimisessa myöhemmin tulevaisuudessa. Piispasen (2020, ss. 29–30) opinnäytetyön tutkimustulosten mukaan harjoitusten kautta lapsi tuottaa tarinoita ja hän on osallistuva toimija. Lapsen ajatukset ja mielipiteet tulevat esille, jolloin lapsen osallisuus toteutuu. Leikkimielisyys ja aikuisten heittäytyminen sanataiteen tekemisessä on tärkeää sekä lasten mielenkiinnon herättäminen aiheeseen. Turjan (2020, s. 46) mukaan on tärkeää, että lapsi tulee kohdatuksi ja kuulluksi ja hän saa päättää hänelle tärkeistä asioista. Yhtäläisyyksiä löytyi tämän opinnäytetyön tutkimuksen tuloksia verrattaessa Piispasen tuloksiin ja Turjan tietoperustaan.

6.2 Sanataiteen haasteet varhaiskasvatuksessa

Toinen tutkimuskysymys oli: ”Millaisia haasteita sanataiteen toteutuksesta voi olla varhaiskasvatuksessa?” Varhaiskasvattajilla oli vähän haasteita sanataiteen käyttämisessä. Eri kulttuurin, kielen tuomat haasteet ja lapsen ikä korostuivat vastauksissa. Lisäksi aikuisen vaativuus sanataiteen suorittamisessa ja lasten innostuminen toimintaan ajateltiin olevan haaste. Haasteista huolimatta jokaisella lapsella on oikeus sanataiteeseen kaikista lähtökohdista huolimatta.

Karvin tutkimuksessa (Repo ym., 2020, ss. 2–25) selvisi, että alle kolmivuotiaiden pedagogiikasta ajateltiin olevan puutteita kuin myös eri-ikäisten lasten kanssa eikä se ollut aina toimivaa. Taidekasvatuksesta, ilmaisusta, musiikista, leikissä ja lukutaidon valmiuksissa koettiin olevan heikkouksia. Lisäksi draamaa, ilmaisua, kuvataidetta sekä musiikkikasvatusta tapahtui satunnaisesti, kuukausittain tai jopa harvemmin. Arvioinnin tuloksissa ilmeni, että vain puolet vastaajista kertoi lukevansa tai leikittelevänsä kielellä tai äänellä päivittäin. Voidaan todeta, että Karvin (2020) tuloksissa ja tämän opinnäytetyön tuloksissa oli jonkin verran samankaltaisuutta. Alle kolmivuotiaiden ikä koettiin haasteena pedagogisessa toiminnassa ja opinnäytetyön tutkimuksessa ikä mainittiin haasteena. Tässä opinnäytetyön

tutkimuksessa ei tutkittu miten usein sanataidetta hyödynnetään, mutta vastauksissa ilmeni sanataiteen monimuotoinen hyödyntäminen erilaisissa arjen tilanteissa.

Ruokonen ja Kalliala (2009, ss. 66–70) mukaan yhteisen puhutun kielen puuttuminen ei saa olla este monipuoliselle taidekasvatukselle eikä sanataiteelle varhaiskasvatuksessa.

Yhtäläisyyttä on siltä osin, että kulttuurilliset ja kielelliset haasteet tunnustetaan. Tämän opinnäytetyön tuloksissa kulttuurin ja kielen tuomat haasteet tunnustettiin ja myönnettiin, mutta ei tullut ilmi, että haasteet olisivat este sanataiteen hyödyntämiselle toiminnalle. Yhdessä vastauksessa todettiin, että “eri äidinkieltä puhuvan on vaikea osallistua”.

6.3 Opinnäytetyön kehittämisehdotukset

Kehittämisehdotukset liittyvät sanataiteen koulutuksen järjestämiseen ja jatkotutkimisideoihin. Jatkotutkimusten aiheet voisivat olla toiminnallisia tutkimuksia, kuten koulutuksen järjestäminen perhepäivähoitajille heidän toiveidensa pohjalta. Erilaisten oppaiden tekeminen toiminnallisena opinnäytetyönä olisi hyvä tutkimuksen kohde. Myös lapsille voisi pitää toiminnallisia sanataidehetkiä varhaiskasvatuksen ympäristössä. Yksi aihe voisi olla tutkimuspainotteinen, jolloin tutkittaisiin sanataiteen hyödyntämistä päiväkodissa eri-ikäisten ryhmissä.

Koulutusyhteistyötä voisi selvittää varhaiskasvatuksen sosionomien kanssa eri ammattikorkeakoulujen kanssa. Varhaiskasvatuksen sosionomeille olisi hyvä toiminnallisen opinnäytetyön aihe pitää koulutusta sanataiteesta tai tehdä opas sanataiteesta. Olisi hyvä huomioida erityisesti tässä opinnäytetyössä esille nousseet haasteet, kuten monikulttuurisuteen, kieleen ja alle kolmivuotiaiden kanssa sanataiteen hyödyntäminen. Uusien ja erilaisten menetelmien kautta löytynee innostus niin lapsella kuin aikuisellakin sanataiteeseen varhaiskasvatuksessa. Karvin tutkimuksessa (Repo ym., 2020, ss. 20, 23) ilmeni muun muassa koulutuksen antavan työn sisällölle uusia merkityksiä, tukevan osaamista ja ammatillista kehittymistä. Lisäksi Karvin tuloksissa ilmeni tarve kiinnittää huomiota erityisesti alle kolmivuotiaiden lasten pedagogiikkaan ja tapoihin toteuttaa vasun sisältöjä.

Sanataiteen materiaalia löytyy vapaasti käytettävissä internetissä ja kirjastoista. Sanataiteesta järjestetään erilaisia koulutuksia sanataiteen yhdistyksissä ja avoimissa yliopistoissa. Esimerkiksi Tampereen kesäyliopisto ja Sanataideyhdistys Yöstäjä ry on järjestänyt yhteistyössä koulutusta kasvatustieteen ammattilaisille (Tampereen kesäyliopisto, n.d.)

7 Pohdinta

Opinnäytetyön tarkoituksena oli saada perhepäivähoitajien positiivisia ja negatiivisia kokemuksia sanataiteesta varhaiskasvatuksessa. Lisäksi oli tarkoitus saada tietoa lasten osallisuudesta sanataidetta tehdessä sekä mitä hyötyä tai haasteita sanataiteesta on lapselle. Tavoitteena oli saada tietoa sanataiteen hyödyntämisestä varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen varhaiskasvatukseen liittyvä aihe. Suunnitelmavaiheessa löytyi nopeasti yhteistyötaho. Pohdintaa aiheutti muun muassa tutkimuksen aineistonhankintamenetelmä sekä tutkimuskysymysten asettelu.

Tutkimukseen osallistui lopulta yhteensä seitsemän kunnallista ja yksityistä varhaiskasvatuksen perhepäivähoitajaa. Tutkimuksen kyselyssä ei kysytty erikseen tietoa siitä, onko vastaaja yksityinen vai kunnallinen. Syytä tutkimuksen osallistujien vähyyteen voi vain arvailla: varhaiskasvatusarki on hektistä, talviloma-ajan yhtäaikaisuus, aiheen valinta vai oliko jokin muu syy. Aineisto ei ollut kovin laaja, joten tutkijana mietin, olisiko haastattelu tai kirjoitelma ollut aineistonhankintana parempi menetelmä. Kysymyksiä laadittaessa Webropoliiin tutkija testasi vastauksien toimivuuden, jotta ne vastasivat tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen tuloksia analysoidessa tutkijana mietin, että olisiko kysymysten pitänyt olla tarkemmat, jotta vastaukset olisivat olleet laajemmat.

Tutkimuksen tuloksissa yllätti positiivisesti sanataiteen monipuolisuuden hyödyntäminen ja varhaiskasvattajien ymmärrys sanataiteen hyödyistä. Myös lapsen osallisuuden huomioinen eri tavoin ja eri tilanteissa sanataidetta tehdessä varhaiskasvatuksessa oli positiivinen asia. Vastaukset haasteista yllättivät ja hämmästyttivät. Kysymyksiä miettiessä mietitytti se, kysyäkö negatiivista kysymystä ollenkaan, mutta lopulta oli hyvä, että kysymys haasteista sanataiteen hyödyntämisestä lisättiin. Tärkeää on, että haasteet tunnistetaan ja uskalletaan

myöntää, kun niitä on. Seuraavaksi on tärkeä miettiä, miten toimitaan, että kaikki lapset voivat osallistua sanataiteen tekemiseen varhaiskasvatuksessa. Opinnäytetyö tuotti tietoa koulutuksen toiveista nukketatteriin, draamaan ja ilmaisuun sekä koulutuksen tarpeesta ja sen kohdentamisesta monikulttuurisuuteen, kieleen ja alle kolmevuotiaiden pedagogiikkaan.

Tutkimuksen luotettavuutta vahvistivat tietoperustan ja aikaisempien tutkimuksien valinta sekä tutkimusmenetelmän ja analyysin valinta. Tutkimuksessa vastattiin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön tuloksissa löytyi yhtäläisyyksiä aikaisemmista tutkimuksista sekä tietoperustasta. Tutkimuksen tekijälle opinnäytetyön prosessi on syventänyt ja lisännyt tietoa sanataiteen, varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan tietoperustasta, menetelmistä, hyödyistä, haasteista ja koulutuksesta. Prosessi on myös opettanut ja syventänyt tietoa tutkivaan ja pedagogiseen työotteeseen. Sanataiteen menetelmät ovat elämyksellisiä, merkityksellisiä sekä monipuolisia lapselle ja varhaiskasvattajalle.

Lähteet

- Ekström, N., Puikkonen, E. & Suoniemi, K. (toim.). (n.d.). *Sanataidetta on!* Kirjan talo – Bokens hus ry.
- Hurmerinta J. (n.d.). Sanojen voimauttava valta. Teoksessa N. Ekström, E. Puikkonen & K. Suoniemi (toim.), *Sanataidetta on!* (ss. 55–69). Kirjan talo – Bokens hus ry.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 123–125). Gaudeamus.
- Juuti, P & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan? Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 14–41). Gaudeamus.
- Kalliainen, M. & Ruokonen, I. (2009). Kulttuurisen linssin läpi. Teoksessa I. Ruokonen, S. Rusanen & A-L. Välimäki, *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa -Iloa, ihmettelyä ja tekemistä* (ss. 66–70). Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085414>
- Kangas, J., Lastikka, A-L. & Karlsson, L. (2021). Voimauttava varhaiskasvatus – Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Otava.
- Kataja, E. (2014). Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsen, J. Elo & J. Leinonen (toim.), *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa* (ss. 56–79). Suomen varhaiskasvatus ry.
- Krutsin, P. (15.09.2020). *Sanataide on luku- ja kirjoitusmotivaation moottori*. Lukuliike.
<https://lukuliike.fi/sanataide-on-luku-ja-kirjoitusmotivaation-moottori>
- Kuoppamäki, A. (n.d.). Musiikki. Teoksessa A. Kuoppamäki, M. Myllynen, M. Snellman, *Taidepolkuja ympäristöempatiaan – Opas monitaiteiseen työskentelyyn* (ss. 54–63). Kehittämiskeskus Opinkirjo.
https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2020/10/Taidepolkuja-ympa%CC%88risto%CC%88empatiaan_web1.pdf.pdf

- Kuoppamäki, A., Myllynen, M. & Snellman, M. (n.d.). Ryhmätyöskentely luovien vuorovaikutustaitojen rakentajana. Teoksessa A. Kuoppamäki, M. Myllynen, M. Snellman, *Taidepolkuja ympäristöempatiaan – Opas monitaiteiseen työskentelyyn* (ss. 8–12). Kehittämiskeskus Opinkirjo.
https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2020/10/Taidepolkuja-ympa%CC%88risto%CC%88empatiaan_web1.pdf.pdf
- Leinonen, J. (2014). Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa J. Heikka, E. Fonsen, J. Elo & J. Leinonen (toim.), *Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa* (ss. 16–40). Suomen varhaiskasvatus ry.
- Lukukeskus ry. (n.d.). *Lukuvinkkejä päiväkodin arkeen*. Lukukeskus ry. Haettu 17.4.2023 osoitteesta.
<https://luelapselle.fi/vinkkejä-varhaiskasvatukseen/>
- Luokomaa, S. & Mäkinen, E. (7.10.2020). *Sanataidetta – miksi ja miten?* Lukuliike.
<https://lukuliike.fi/sanataidetta-miksi-ja-miten/>
- Myllynen, M. (n.d.). Kuvataide. Teoksessa A. Kuoppamäki, M. Myllynen, M. Snellman, *Taidepolkuja ympäristöempatiaan – Opas monitaiteiseen työskentelyyn* (ss. 30–53) Kehittämiskeskus Opinkirjo.
https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2020/10/Taidepolkuja-ympa%CC%88risto%CC%88empatiaan_web1.pdf.pdf
- Nivala, E. & Ryytänen S. (2018). *Sosiaalipedagogiikka – kohti inhimillisempää yhteiskuntaa*. Gaudeamus.
- OPH. (2014). *Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.
https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- OPH. (2021). *Varhaiskasvatuksessa olevat lapset*. Opetushallinnon tilastopalvelu.
<https://vipunen.fi/fi-fi/varhaiskasvatus/Sivut/Varhaiskasvatuksen-lapset.aspx>
- OPH. (2022). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Opetushallitus.
<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>
- OPH. (n.d.-a). *Sanataide ja kirjallisuus*. Opetushallitus. Haettu 9.1.2023 osoitteesta.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sanataide-ja-kirjallisuus>

- OPH. (n.d.-b). *Mitä varhaiskasvatus on?* Opetushallitus. Haettu 9.1.2023 osoitteesta.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-varhaiskasvatus>
- OPH. (n.d.-c). *Pedagoginen dokumentointi*. Opetushallitus. Haettu 29.3.2023 osoitteesta.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>
- OPH. (n.d.-d). *Sanataide ja kirjallisuus – ilmaisun voimaa*. Haettu 1.4.2023 osoitteesta.
<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sanataide-ja-kirjallisuus-ilmaisun-voimaa>
- Piispanen, E. (2020). *Sanataideopas kielellisen kehityksen tukijana varhaiskasvatuksessa: Sanataideopas päiväkotikieliseen ympäristöön* [opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020100420961>
- Puusa, A & Julkunen, S. (2020). Uskottavuuden arviointi laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa (toim.) & P. Juuti (toim.), *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (ss. 420–450). Gaudeamus Oy.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M-L., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2020). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa – Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus.
<https://karvi.fi/publication/varhaiskasvatuksen-laatu-arjessa-varhaiskasvatussuunnitelmien-toteutuminen-paivakodeissa-ja-perhepaivahoidossa-4/>
- Ruokonen, I. (2020). *Varhaiskasvatuksen taidekasvatus – Leikkiä, lumousta, oppimista ja hyvää elämää*. Varhaiskasvatuksen Opettajien Liitto.
<https://www.vol.fi/uploads/2020/02/de8a96fe-varhaiskasvatuksen-taidekasvatus-suomi-low.pdf>
- Ruokonen, I., Rusanen, S. & Välimäki, A-L. (2009). *Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa – Iloa, ihmettelyä ja tekemistä*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201205085414>
- Snellman, M. (2014). *Lastenkirja raollaan – Avaa ovet sadulle*. Vantaa.
<https://lastenkulttuuri.fi/wp-content/uploads/2016/02/lastenkirja-raollaan-menetelmaopas-vantaa.pdf>
- Snellman, M. (n.d.). *Sanataide*. Teoksessa A. Kuoppamäki, M. Myllynen, M. Snellman, *Taidepolkuja ympäristöempatiaan – Opas monitaiteiseen työskentelyyn* (ss. 14–29). Kehittämiskeskus Opinkirjo.

https://opinkirjo.fi/wp-content/uploads/2020/10/Taidepolkuja-ympa%CC%88risto%CC%88empatiaan_web1.pdf.pdf

Tampereen kesäyliopisto. (n.d.). *Lasten ja nuorten sanataidekasvatuksen perusteet*.

Tampereen kesäyliopisto. Haettu 21.4.2023 osoitteesta.

<https://tampereenkesayliopisto.fi/kurssi/8665/lasten-ja-nuorten-sanataidekasvatuksen-perusteet/>

TENK. (7.7.2021). *Hyvä tieteellinen käytäntö (HTK)*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta.

<https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanto-htk>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi.

Turja, L. (2020). Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa E. Hujala & L. Turja (toim.), *Varhaiskasvatuksen käsikirja* (ss. 38–55). PS-kustannus.

Turja, L. & Vuorisalo, M. (2017). Lasten oikeudet, toimijuudet ja osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.), *Valloittava varhaiskasvatus – Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia* (ss. 36–55). Vastapaino.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatuslaki 1183/2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20211183>

Vilka, H. (2021). *Tutki ja kehitä*. PS-kustannus

Liite 1 Seitsemän virkkeen novelli

1. Maiseman kuvaus
2. Joku tekee jotakin
3. Joku sanoo jotakin
4. Joku sanoo jotakin
5. Tapahtuu jotain yllättävää
6. Joku tekee jotakin
7. Maiseman kuvaus

Liite 2 Kehollinen Minäpuu -harjoittelu

Olet siemen maassa. Tunnet kevätauringon, lämmön ja virkistävän sateen. Alat pikkuhiljaa heräillä ja kasvaa. Ensin olet pieni itu, joka kurkottaa (käsillä) varovasti ylöspäin. Samalla kasvatat juuria alas maahan. Puu kasvaa pieneksi taimeksi. Voit nousta kyykkyy. Siitä puu jatkaa hitaasti kasvuaan yhä korkeammaksi ja suuremmaksi. Lopulta olet seisaaltasi. Runkosi on täydessä mitassaan. Millainen runko se on? Kätesi alkavat nousta oksiksi ja sormet harottaa yhä pienempinä oksina. Millaisia oksat ovat? Puuhun kasvavat lehdet. Millaisia lehdet ovat? Millaisia värisävyjä ja muotoja niissä on? Alat huojua tuulella. Kuuletko lehtien havinaa? Nyt tulee myrsky, huojut kovaa, mutta et katkea. Sitten tuuli tyyntyy. Seisot paikallasi koko komeudessasi. Hengitä syvään. Tunne puun tuoksu. (M. Myllynen, n.d., s. 38)

Liite 3 Saatekirje ja Webropol-linkki

Saatekirje

Hei.

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Hämeen ammattikorkeakoulusta ja olen tekemässä opinnäytetyötä sanataiteesta varhaiskasvatuksessa – varhaiskasvattajien kokemuksina.

Kysely on anonyymi, joten kenenkään nimi tai paikkakunnan nimi ei tule näkyviin kyselyyn eikä opinnäytetyöhön. Kysely on sähköinen Webropol -kysely, joka on auki 5.3. 2023 asti. Pääsette vastaamaan tästä linkistä <https://link.webpolsurveys.com/S/692EA6F7D17B5ED6>

Opinnäytetyö julkaistaan Theseus-verkkosivuilla.

Kiitos etukäteen vastauksista.

Ystävällisin terveisin

Tea Korkatti

Liite 4 Webropol-kysely**SANATAIDE VARHAISKASVATUKSESSA
varhaiskasvattajien kokemuksia**

Teen opinnäytetyötä sanataiteesta ja pyytäisin sinua vastaamaan muutamaan kysymykseen. Kyselyssä ei kerätä eikä tallenneta henkilötietoja. Suostumalla kyselyyn osallistut opinnäytetyön tutkimukseeni.

Sanataide on usean eri taiteen- ja tieteenalojen menetelmä ja taidemuoto, jossa erilaisten luovien menetelmien avulla vahvistetaan lapsen ymmärrystä kieleen. Mielikuvitus, sanaleikit, kerronta ja lukeminen yhdistettynä musiikkiin, taiteeseen ja draamaan ovat sanataiteen perusta. Sanataidetta voidaan hyödyntää monipuolisesti. Todentuntuista tai mielikuvituksellista tekstiä voidaan ilmaista ja muokata eri tavoin. (OPH, n.d.)

Kiitos osallistumisesta!

1. Miten määrittelet sanataiteen?**2. Mitä sanataiteenmuotoja käytätte? Kertoisitko esimerkkejä?**

SANATAIDE VARHAISKASVATUKSESSA varhaiskasvattajien kokemuksia

3. Miten lasten osallisuus näkyy sanataidetta tehdessä?

4. Mitä hyötyä sanataiteesta on varhaiskasvatuksessa?

SANATAIDE VARHAISKASVATUKSESSA varhaiskasvattajien kokemuksia

5. Mitä haasteita sanataiteesta voi olla varhaiskasvatuksessa?

6. Oletko saanut koulutusta sanataiteeseen liittyen?

Kyllä. Minkälaista koulutusta olet saanut?

En. Minkälaista koulutusta haluaisit saada?

SANATAIDE VARHAISKASVATUKSESSA
varhaiskasvattajien kokemuksia

7. Mitä muuta haluaisit kertoa?

Liite 5 Aineistonhallintasuunnitelma

Opinnäytetyön nimi: Sanataidetta varhaiskasvatuksessa – varhaiskasvattajien kokemuksena

Opinnäytetyön tekijä: Tea Korkatti

AINEISTONANKINNAN MENETELMÄT JA AINEISTON MUOTO

Aineisto kerätään opinnäytetyötä varten erään eteläsuomalaisen paikkakunnan varhaiskasvatuksen perhepäivähoitajilta.

Aineistonhallintamenetelmä

Aineisto kerätään sähköisellä Webropol-kyselyllä.

Opinnäytetyössä ei kerätä henkilötietoja, kysely on anonyymi.

AINEISTON SÄILYTYS PROSESSIN AIKANA JA AINEISTONKÄSITTELY OPINNÄYTETYÖN VALMISTUTTUA

Opinnäytetyön aikana aineistoa säilytetään OneDrivessa ja muistitikulla. Opinnäytetyössä ei käytetty arkaluontoista tietoa. Opinnäytetyön valmistumisen jälkeen aineistoa säilytetään tutkijan muistitikulla vuoden, jonka jälkeen aineisto tuhotaan pysyvästi